

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Διδαγμένο κείμενο
Θουκυδίδη Περικλέους Ἐπιτάφιος (40)

Φιλοκαλοῦμέν τε γὰρ μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας· πλούτῳ τε ἔργου μᾶλλον καιρῷ ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα, καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινι αἰσχρόν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ αἴσχιον. ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια, καὶ ἑτέροις ἕτερα πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γνῶναι· μόνοι γὰρ τὸν τε μηδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν, καὶ οἱ αὐτοὶ ἦτοι κρίνομεν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα, οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην ἡγούμενοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ᾧ δεῖ ἔργῳ ἐλθεῖν. διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τότε ἔχομεν ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν ἐκλογίζεσθαι· ὁ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. κράτιστοι δ' ἂν τὴν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ τὰ τε δεινὰ καὶ ἡδέα σαφέστατα γινγνώσκοντες καὶ διὰ ταῦτα μὴ ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων. καὶ τὰ ἐς ἀρετὴν ἐνηντιώμεθα τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρῶντες κτώμεθα τοὺς φίλους. βεβαιότερος δὲ ὁ δράσας τὴν χάριν ὥστε ὀφειλομένην δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε σῶζειν· ὁ δὲ ἀντοφείλων ἀμβλύτερος, εἰδὼς οὐκ ἐς χάριν, ἀλλ' ἐς ὀφείλημα τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται, να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα:

«διαφερόντως γὰρ ... ἀρετὴν ἀποδώσων».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. Ο «πρακτικός άνθρωπος» στην αρχαιότητα, όπως και σήμερα, συνήθως υπερτιμούσε τη δράση σε σχέση με **τον λόγον** («τα λόγια», «τη λογική ανάλυση», «τη γνώση»). Με σύντομη ανάλυση των δεδομένων του κειμένου «**Φιλοκαλοῦμέν τε ... ἔργῳ ἐλθεῖν**», να εξηγήσετε με ποιο τρόπο συνειδητά διορθώνει ο Περικλής την εκτίμηση αυτή, τόσο στην ιδιωτική σφαίρα, όσο και στη σφαίρα της πολιτικής.

Μονάδες 15

B2. «**διαφερόντως γὰρ δὴ ... ἐκ τῶν κινδύνων**»: Με βάση τα δεδομένα του ανωτέρω τμήματος του κειμένου, να δείξετε με συντομία πώς ο ρήτορας, σε αντίθεση με την κοινή άποψη των άλλων Ελλήνων, ορίζει την έννοια της **ανδρείας**.

Μονάδες 15

B3. Ποια είναι η βασική απόκλιση του Επιταφίου του Περικλή από τη συνηθισμένη δομή των επιτάφιων λόγων;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε στο τετράδιό σας δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή νέας ελληνικής, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

διαφεύγειν, μετέχοντα, διαφερόντως, χάριν, εὐνοίας.

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Λυκούργου Κατά Λεωκράτους 20 83-84

Τοῦτο γὰρ ἔχει μέγιστον ἡ πόλις ὑμῶν ἀγαθόν, ὅτι τῶν καλῶν ἔργων παράδειγμα τοῖς Ἑλλήσι γέγονεν· ὅσον γὰρ τῷ χρόνῳ πασῶν ἐστὶν ἀρχαιοτάτη, τοσοῦτον οἱ πρόγονοι ἡμῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀρετῇ διενηνόχασιν. ἐπὶ Κόδρου γὰρ βασιλεύοντος Πελοποννησίοις γενομένης ἀφορίας κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν ἔδοξε στρατεύειν ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν, καὶ ἡμῶν τοὺς προγόνους ἐξαναστήσαντας κατανείμασθαι τὴν χώραν. καὶ πρῶτον μὲν εἰς Δελφοὺς ἀποστείλαντες τὸν θεὸν ἐπηρώτων εἰ λήψονται τὰς Ἀθήνας· ἀνελόντος δ' αὐτοῖς τοῦ θεοῦ, ὅτι τὴν πόλιν αἰρήσουσιν ἐὰν μὴ τὸν βασιλέα τὸν Ἀθηναίων {Κόδρον} ἀποκτείνωσιν, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας.

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

διενηνόχασιν : το τρίτο ενικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα της ίδιας φωνής.

ἀποστείλαντες : το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα της ίδιας φωνής.

ἐπηρώτων : το τρίτο ενικό πρόσωπο ευκτικής ενεστώτα της ίδιας φωνής.

λήψονται : το δεύτερο ενικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου της ίδιας φωνής.

ἀνελόντος : το δεύτερο ενικό πρόσωπο προστακτικής αορίστου β' της ίδιας φωνής.

Μονάδες 5

Γ2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου :

τοῦτο : την ονομαστική πληθυντικού του αρσενικού γένους.

μέγιστον : τη δοτική πληθυντικού του αρσενικού γένους στο συγκριτικό βαθμό.

πασῶν : τη δοτική ενικού του αρσενικού γένους.

γενομένης : την ονομαστική πληθυντικού του θηλυκού γένους.

τὸν βασιλέα : την κλητική του ενικού αριθμού.

Μονάδες 5

Γ3.α. Να προσδιορίσετε τη συντακτική θέση των παρακάτω λέξεων:

τῶν καλῶν, παράδειγμα, ἀρετῇ, ἐπὶ τὴν πόλιν, πρῶτον, αὐτοῖς.

Μονάδες 6

Γ3.β. Να βρεθεί ο υποθετικός λόγος του κειμένου· να αναγνωρισθεί το είδος του και να μετατραπεί σε υποθετικό λόγο που να δηλώνει την αόριστη επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον.

Μονάδες 4

Απαντήσεις Θεμάτων**Διδαγμένο Κείμενο**

A. Γιατί μας διακρίνει και αυτό εδώ το ξεχωριστό, ώστε και να τολμάμε πολύ εμείς οι ίδιοι και να υπολογίζουμε με ακρίβεια τις συνέπειες για όσα πρόκειται να επιχειρήσουμε, ενώ, αντίθετα, στους άλλους η αμάθεια φέρνει αλόγιστο θάρρος και η σκέψη δισταγμό. Και πολύ δυνατοί στην ψυχή θα θεωρούνταν δίκαια αυτοί που γνωρίζουν πάρα πολύ καλά και τους κινδύνους του πολέμου και τις απολαύσεις της ειρήνης κι όμως δεν προσπαθούν να αποφύγουν τους κινδύνους. Και στην ευεργετική διάθεση είμαστε αντίθετοι με τους περισσότερους γιατί όχι ευεργετούμενοι αλλά ευεργετώντας αποκτάμε τους φίλους. Και σταθερότερος είναι ο ευεργέτης, εφόσον επιδιώκει να παραμένει η ευγνωμοσύνη του ευεργετημένου με τη συμπάθεια που δείχνει σ' αυτόν, ενώ ο ευεργετημένος είναι απροθυμότερος, επειδή γνωρίζει ότι θα ανταποδώσει την ευεργεσία όχι για να του χρωστούν ευγνωμοσύνη αλλά για εξόφληση χρέους.

B1. Το κεφάλαιο 40 του Επιταφίου έχει χαρακτηριστεί ως το «κεφάλαιο των αντιθέσεων» με κυρίαρχη την διάσταση μεταξύ λόγων – έργων. Ο ρήτορας και εδώ δομεί το λόγο του με βάση αυτόν τον άξονα των αντιθέσεων με απώτερο στόχο να άρει την κατηγορία ότι οι Αθηναίοι είναι άνθρωποι των λόγων και να αποδείξει ότι τα λόγια, η θεωρητική αναζήτηση και κατάρτιση δεν επιδρούν ανασταλτικά προς τη δράση.

Από όλο το απόσπασμα που εδώ εξετάζουμε βλέπουμε πώς τελικά σε πολλούς και ποικίλους τομείς, στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή των Αθηναίων, τα λόγια δεν επιφέρουν βλάβη στα έργα. Οι Αθηναίοι κατά τον ρήτορα μπορούν να ασχολούνται με τη θεωρητική κατάρτιση, να έχουν πνευματικές αναζητήσεις, (φιλοσοφούμεν), χωρίς ωστόσο κάτι τέτοιο να τους οδηγεί σε αδράνεια, σε οκνηρία, σε μαλθακότητα (άνευ μαλακίας).

Ακολούθως παρουσιάζεται ο συσχετισμός της αντίθεσης με το ζήτημα του πλούτου. Αυτός, τόσο σε ιδιωτικό όσο και σε δημόσιο επίπεδο, χωρίς να είναι αυτοσκοπός, γίνεται αφορμή για δημιουργία, γίνεται κινητήριο δύναμη όχι για καυχησιολογία και κομπορημοσύνη, αλλά για ενεργό δράση (πλούτω τέ ἔργου μᾶλλον καιρῷ ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα). Τα λόγια, λοιπόν, δεν είναι κατώτερα από τα έργα, ούτε είναι απαραίτητο ότι επιδρούν αρνητικά σ' αυτά, αλλά θετικά και ο Αθηναίος πολίτης τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια ζωή καταφέρει να τα συνδυάσει ικανοποιητικά. Έχοντας την ικανότητα να διασπά το ενδιαφέρον του σε πολλούς επιμέρους τομείς πρακτικής ενασχόλησης σε ιδιωτικό και δημόσιο επίπεδο (ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς ... ἐπιμέλεια) και ενώ μπορεί να καταπιάνεται με αποτελεσματικότητα με διάφορες επαγγελματικές ενασχολήσεις (ἑτέροις ἕτερα πρὸς ἔργα τετραμμένοις), αποδεικνύοντας την πολυσυζητημένη πολυμέρειά του, είναι ταυτόχρονα και επαρκώς ενημερωμένος, καλός γνώστης των πολιτικών υποθέσεων (τα πολιτικά μὴ ἔνδεῶς γνῶναι) αποδεικνύοντας έτσι ότι θεωρητική κατάρτιση και δράση μπορούν να εξισορροποθούν.

Στη συνέχεια προσδιορίζει ξεκάθαρα την εναρμόνιση λόγων –έργων στη σφαίρα της πολιτικής: η κριτική που εφαρμόζουν (κρίνομεν) και η βαθιά και ουσιαστική συλλογιστική διεργασία (ένθυμούμεθα) που αφιερώνουν στα πολιτικά ζητήματα, όλα αυτά δεν αποτελούν στείρα θεωρητική αναζήτηση, αλλά το μέσο προκειμένου να προβούν στις καλύτερες δυνατές ενέργειες για την αντιμετώπιση των ζητημάτων.

Τέλος, με τις τελευταίες φράσεις του αποσπάσματος «οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις... ἐλθεῖν» ο ρήτορας επαναφέρει την αξία των λόγων στη σωστή της διάσταση: τα λόγια δεν επιφέρουν βλάβη στα έργα, αντίθετα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη δράση, καθώς μόνο ύστερα από σωστή μελέτη, σκέψη και αξιολόγηση είναι δυνατόν να ληφθούν οι καλύτερες αποφάσεις που θα οδηγήσουν στις πιο αποτελεσματικές και επιτυχημένες ενέργειες.

B2. Σύμφωνα με το απόσπασμα η ανδρεία δεν προκύπτει από την άγνοια των κινδύνων και το αλόγιστο θάρρος, αλλά από την έλλογη αξιολόγηση των καταστάσεων, τη βαθιά γνώση τους και τη συνειδητοποίηση όλων των παραμέτρων που συνθέτουν τους κινδύνους που θα αντιμετωπιστούν. Γενναίος κατά τον Περικλή δεν είναι κάποιος που βαδίζει στα τυφλά και δεν γνωρίζει το τι θα αντιμετωπίσει, αλλά εκείνος που έχει γνώση και συναίσθηση του κινδύνου. Ακόμη δε περισσότερο, ως ανδρεία ορίζεται η λεπτή ισορροπία ανάμεσα γνώση των όσων διακυβεύονται, όλων εκείνων των αγαθών της ειρήνης και των κινδύνων τους οποίους εγκυμονεί ο πόλεμος. Η σύγκριση των απολαύσεων της ειρήνης με τα δεινά του πολέμου και η αξιολόγηση αυτών των δεδομένων καθορίζουν την γενναιότητα και την ανδρεία, όχι ο φόβος και η άγνοια.

B3. Εισαγωγή σχολικού βιβλίου, σελ. 14 «Αν συγκρίνουμε... στο μεγαλείο».

B4. διαφεύγειν: φυγάς, καταφύγιο
μετέχοντα: έξη, σχέδιο
διαφέροντως: φορά, φορτίο
χάριν: χαριτωμένος, εὐχαρις
εὐνοίας: νοήμων, άνοια

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Η πόλη σας έχει αυτό ως το σπουδαιότερο αγαθό, ότι δηλαδή έχει γίνει παράδειγμα των καλών έργων για τους Έλληνες· γιατί όσο μέσα στα χρόνια είναι η αρχαιότερη όλων (των πόλεων), τόσο οι πρόγονοι μας έχουν ξεπεράσει ως προς την αρετή τους άλλους ανθρώπους. Κατά την (εποχή της) βασιλείας του Κόδρου επειδή υπήρχε ακαρπία στη χώρα τους, φάνηκε καλό στους Πελοποννήσιους να εκστρατεύσουν εναντίον της πόλης μας και αφού εξεδίωξαν τους προγόνους μας να λεηλατήσουν την χώρα.

Και πρώτα μεν αφού έστειλαν (πρεσβεία) στους Δελφούς ρωτούσαν το θεό αν θα καταλάβουν την Αθήνα· και αφού ο θεός τους έδωσε χρησμό ότι θα καταλάβουν την πόλη αν τον βασιλιά των Αθηναίων (τον Κόδρο) δε σκοτώσουν, εκστράτευαν εναντίον της Αθήνας.

Γ 2α. διενηνόχασιν: διοίσει
ἀποστείλαντες: ἀποστελοῦσι
ἐπηρώτων: ἐπερωτῶ / ἐπερωτῶη
λήψονται: εἴληφας
ἀνελόντος: ἄνελε

Γ2β. τοῦτο: οὗτοι
μέγιστον: μείζοσι (ν)
πασῶν: παντί
γενομένης: γενόμεναι
τόν βασιλέα: βασιλεῦ

Γ3α. τῶν καλῶν: επιθετικός προσδιορισμός στο «ἔργων»
παράδειγμα: κατηγορούμενο στο υποκείμενο «ἡ πόλις» του ρήματος
γέγονεν
ἀρετῇ: δοτική της αναφοράς
ἐπὶ τήν πόλιν: εμπρόθετος προσδιορισμός της εχθρικής διάθεσης
πρῶτον: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου
αὐτοῖς: ἄμεσο αντικείμενο της μετοχής ἀνελόντος

Γ3β. Εξαρτημένος υποθετικός λόγος :
Υπόθεση: ἐάν.... ἀποκτείνωσιν
Απόδοση: ὅτι τήν πόλιν αἰρήσουσι

Στον ευθύ:
Υπόθεση: ἐάν.... ἀποκτείνητε
Απόδοση: τήν πόλιν αἰρήσετε
Ο υποθετικός λόγος φανερώνει το προσδοκώμενο

Αόριστη επανάληψη σε παρόν και σε μέλλον:
Υπόθεση: ἐάν ἀποκτείνητε
Απόδοση: τήν πόλιν αἰρεῖτε